

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, Πεδίον Άρεως, Βόλος, 38334,
<http://www.ldsa.gr> / demolab@uth.gr, +302421074432-33

1961-2014 Οι μεταβολές της πυραμίδας του πληθυσμού της Ελλάδας

Βύρων Κοτζαμάνης *

Ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξήθηκε κατά 2,5 εκατομμύρια την τελευταία πεντακονταετία, η δε μέση ηλικία του κατά 11 σχεδόν χρόνια (πίνακας 1). Η ιστορία του «διαβάζεται» σαν ένα ανοικτό βιβλίο αν παρακολουθήσουμε την εξέλιξη της δομής του ανά φύλο και ηλικία, σχηματίζοντας τις πληθυσμιακές του πυραμίδες. Στο άρθρο αυτό επιλέξαμε να περιγράψουμε τη μετάβασή του από ένα σχετικά νεανικό πληθυσμό την επαύριον του εμφυλίου σε ένα μάλλον γερασμένο πληθυσμό στις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας σχολιάζοντας τις πυραμίδες του σε τέσσερις διαφορετικές στιγμές που απέχουν η κάθε μια, δυο δεκαετίες (1961, 1981, 2001 και 2014).

Η πυραμίδα του 1961 (γράφημα 1) έχει ακόμη τη μορφή (κατά το μάλλον ή ήττον) ενός ισοσκελούς τριγώνου. Η μεταπολεμική μαζική μετανάστευση στο εξωτερικό μόλις έχει ξεκινήσει μη επηρεάζοντας ακόμη σημαντικά την κατανομή του πληθυσμού ανά φύλο και ηλικία, ενώ δυο εγκοπές εμφανίζονται στην πυραμίδα (άτομα ηλικίας 37-46 ετών που γεννήθηκαν ανάμεσα στο 1915 και το 1924 και άτομα ηλικίας 15-19 ετών που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια της κατοχής). Στην πρώτη περίπτωση, ο μειωμένος πληθυσμός ηλικίας 35-45 ετών οφείλεται, κυρίως, στις μειωμένες γεννήσεις της πλέον ταραγμένης προπολεμικής μας δεκαετίας (Βαλκανικοί πόλεμοι και Μικρασιατική καταστροφή), και, δευτερευόντως στις απώλειες που υπέστησαν στη διάρκεια της κατοχής οι άνδρες που γεννήθηκαν ανάμεσα στο 1915 και το 1924 και βρέθηκαν σε στρατεύσιμες ηλικίες κατά την περίοδο 1941-45, με αποτέλεσμα το δεξιό τμήμα της πυραμίδας στις ηλικίες 35-45 να είναι ιδιαίτερα συρρικνωμένο σε σχέση με το αριστερό (γυναίκες). Στη δεύτερη περίπτωση (ηλικίες 15-19 ετών) αποτυπώνονται στην πυραμίδα οι επιπτώσεις των δύσκολων χρόνων της κατοχής, στη διάρκεια της οποίας καταγράφηκε σημαντική συρρίκνωση των γεννήσεων και ταυτόχρονα αυξημένη θνησιμότητα των νεογνών που ήρθαν στον κόσμο κατά την περίοδο αυτή (αυξημένη βρεφική και παιδική θνησιμότητα).

Η πυραμίδα της Ελλάδας το 1961 διαφοροποιείται ταυτόχρονα από αυτήν των περισσότερων ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη μας, καθώς η χώρα μας δεν γνώρισε την πρώτη μεταπολεμική εικοσιπενταετία κάποια «έκρηξη» των γεννήσεων (το γνωστό σε όλους μας πλέον baby-boom, δηλ. τη συνταρακτική αύξησή τους σε σχέση με την προπολεμική περίοδο, βλ. πχ την πυραμίδα της Γαλλίας το 1981, γράφημα 1bis). Το μόνο που καταγράφεται στη πυραμίδα του 1961 είναι μια μικρή αύξησή τους, αμέσως μετά τη λήξη του Β' παγκοσμίου πολέμου, η οποία όμως δεν είχε συνέχεια.

Στην πυραμίδα του 1981 (γράφημα 2), οι εγκοπές που εντοπίστηκαν το 1961 προφανώς παραμένουν μεταφερόμενες στη κλίμακα των ηλικιών κατά μια εικοσαετία. Η βάση της πυραμίδας (ηλικίες 0-9 ετών συρρικνώνεται ελαφρώς, καθώς οι γεννήσεις της περιόδου 1971-1980 (πίνακας 2) είναι μειωμένες σε σχέση με αυτές της προηγούμενης δεκαετίας, ενώ ταυτόχρονα ο ανδρικός πληθυσμός υπολείπεται ελαφρώς του γυναικείου στις «ώριμες ενεργές» ηλικίες (40-64 ετών), καθώς η μαζική μεταπολεμική φυγή (1960-1973) προς το εξωτερικό «έπληξε» περισσότερο το ανδρικό φύλο.

Η πυραμίδα του 2001 (γράφημα 3) έχει πλέον χάσει το τριγωνικό της σχήμα. Οι περιορισμένες γενεές της δεκαετίας 1915-1924 έχουν υποστεί τη φθορά του χρόνου και έχουν «μεταφερθεί» πλέον στο επάνω τμήμα του σχήματος. Αντιθέτως, οι επιπτώσεις της κατοχής είναι ακόμη εμφανείς (μειωμένος πληθυσμός στις ηλικίες 60-64), ενώ η βάση της πυραμίδας στενεύει ταχύτατα εξαιτίας της γρήγορης μείωσης των γεννήσεων που ξεκινά από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 (πίνακας 2) όπως οι γεννήσεις του 2001 υπολείπονται κατά 30% αυτών του 1980. Η μαζική μετανάστευση στη χώρα μας κυρίως από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες έχει ήδη ξεκινήσει και αποτυπώνεται στην πυραμίδα μας στις ηλικίες 20-44 ετών, καθώς σε αντίθεση με την πυραμίδα του 1981 οι άνδρες είναι περισσότεροι από τις γυναίκες (διαφορική μετανάστευση μεταξύ των δυο φύλων από τις χώρες προέλευσης).

Η πλέον πρόσφατη πυραμίδα, αυτή του 2014 (γράφημα 4), τείνει να πάρει τη μορφή ενός «πυρηνικού μανιταριού». Οι σχετικά πολυπληθείς προπολεμικές γενεές τείνουν να εξαφανισθούν λόγω της αναπόφευκτης φθοράς του χρόνου, οι επιπτώσεις του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου έχουν αμβλυνθεί, ενώ η βάση της πυραμίδας τείνει να αποκτήσει τη μορφή ενός κυλίνδρου. Η μικρή

αύξηση των γεννήσεων το 2002-2009 (αποτέλεσμα της αναπλήρωσής τους λόγω της αύξησης της μέσης ηλικίας στην τεκνογονία) μόλις φαίνεται στο σχήμα, χωρίς να αλλάζει την μορφή του. Η χώρα μας τείνει να γίνει δημογραφικά κατά τι πιο γερασμένη απ' ότι μία εικοσαετία πριν (παρά τη μαζική εισροή νέων αλλοδαπών που επιβραδύναν απλώς την γήρανση), σαφώς δε πλέον γερασμένη απ' ότι όταν βγήκε από τη δίνη του εμφυλίου και αυτό αποτυπώνεται τόσο στην κατανομή του πληθυσμού μας σε μεγάλες ηλικιακές ομάδες, όσο και στη μέση ηλικία του. Ειδικότερα (πίνακας 3), οι άνω των 65 ετών υπερβαίνουν το 2014 το 20% του συνολικού πληθυσμού (8% το 1961) οι δε 85+ το 2,5% (0,4% αντίστοιχα εξηντα τρία χρόνια πριν), ενώ η μέση ηλικία έχει αυξηθεί κατά 11 σχεδόν έτη ανάμεσα στο 1961 και το 2014 (πίνακας 1). Η ταχύτατη μείωση των γεννήσεων σε μια πρώτη φάση και η σταθεροποίησή τους σε χαμηλά επίπεδα στη συνέχεια (πίνακας 3), μαζί με την αύξηση (πίνακας 4) του μέσου προσδόκιμου ζωής στη γέννηση την ίδια περίοδο -κερδίσαμε σχεδόν 10,5 χρόνια ζωής μεταξύ στο 1961 και το 2013- οδήγησαν στη ριζική αλλαγή των ηλικιακών δομών του πληθυσμού μας, αλλαγή που δεν διαφοροποιείται από αυτή της μεγάλης πλειοψηφίας των ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη μας, καθώς η Ελλάδα δεν αποτελεί εξαίρεση. Η γήρανση της πληθυσμιακής μας πυραμίδας είναι πλέον μη αναστρέψιμη, και είναι προτιμότερο να πορευθούμε λαμβάνοντάς την παράμετρο αυτή υπόψη.

Τα προαναφερθέντα οδηγούν σε κάποιες βεβαιότητες όσον αφορά τις άμεσες πληθυσμιακές μας εξελίξεις: στα τέλη

της τρέχουσας δεκαετίας ο πληθυσμός μας θα είναι μικρότερος του σημερινού, τα φυσικά ισοζύγια (γεννήσεις-θάνατοι) θα είναι αρνητικά και η δημογραφική γήρανση δεν πρόκειται να ανακοπεί, καθώς το ποσοστό των άνω των 65 ετών θα αυξάνεται, όπως άλλωστε και η μέση ηλικία του που θα εγγίζει πλέον τα 45έτη (βλ. και γράφημα 2, πυραμίδα του πληθυσμού της Ελλάδας το 2020 βάσει προβολών της EUROSTAT).

Πίνακας 2: Ελλάδα, μέση προσδοκώμενη ζωή στη γέννηση (1952-2012)

Έτος	Μέση προσδοκώμενη ζωή στη γέννηση (έτη)	
	Άντρες	Γυναίκες
1951		
1952	68,8	71,8
1953	68,6	71,4
1954	69,0	72,0
1955	69,8	72,5
1956	69,4	72,5
1957	69,0	72,0
1958	70,2	73,0
1959	70,0	73,0
1960	70,3	73,5
1961	70,20	73,51
1962	69,87	73,37
1963	70,35	74,06
1964	69,96	73,90
1965	70,64	74,51
1966	70,48	74,80
1967	70,56	74,28
1968	70,59	74,39
1969	71,12	75,23
1970	71,44	76,01
1971	72,16	76,22
1972	71,76	75,86
1973	72,16	76,20
1974	72,38	76,80
1975	72,23	76,67
1976	72,32	76,76
1977	72,46	76,92
1978	73,01	77,51
1979	73,34	77,94
1980	73,09	77,65
1981	73,44	78,05
1982	73,62	78,20
1983	73,42	78,01
1984	73,80	78,56
1985	73,42	78,28
1986	74,00	78,58
1987	73,81	78,36
1988	74,26	79,07
1989	74,45	79,25
1990	74,61	79,32
1991	74,61	79,50
1992	74,68	79,41
1993	74,93	79,64
1994	75,11	79,86
1995	74,95	79,89
1996	75,09	80,02
1997	75,48	80,30
1998	75,55	80,19
1999	75,60	80,38
2000	75,60	80,55
2001	76,04	80,93
2002	76,29	81,04
2003	76,55	81,25
2004	76,70	81,50
2005	76,90	81,79
2006	77,32	82,18
2007	77,12	82,12
2008	77,67	82,61
2009	77,70	82,85
2010	77,87	83,05
2011	77,90	83,35
2012	77,87	83,19

Πίνακας 1 Ελλάδα, πληθυσμός και μέση ηλικία (έτη)

	Πληθυσμός (εκατομ.)	Μέση ηλικία		Πληθυσμός (εκατομ.)	Μέση ηλικία
1961	8,40	32,2	1988	10,04	37,4
1962	8,45	32,4	1989	10,09	37,6
1963	8,48	32,6	1990	10,16	37,9
1964	8,51	32,8	1991	10,26	38,1
1965	8,55	33,0	1992	10,37	38,2
1966	8,61	33,2	1993	10,47	38,4
1967	8,72	33,3	1994	10,55	38,6
1968	8,80	33,4	1995	10,63	38,8
1969	8,83	33,5	1996	10,71	38,9
1970	8,79	34,7	1997	10,78	39,1
1971	8,82	34,9	1998	10,83	39,4
1972	8,89	34,7	1999	10,88	39,6
1973	8,93	34,9	2000	10,92	39,8
1974	8,96	35,2	2001	10,95	40,1
1975	9,05	35,3	2002	10,98	40,3
1976	9,17	35,5	2003	11,02	40,5
1977	9,27	35,6	2004	11,06	40,8
1978	9,36	35,7	2005	11,09	41,0
1979	9,45	35,8	2006	11,13	41,2
1980	9,64	36,0	2007	11,16	41,4
1981	9,73	36,2	2008	11,19	41,6
1982	9,79	36,3	2009	11,19	41,8
1983	9,85	36,5	2010	11,15	42,1
1984	9,90	36,7	2011	11,12	42,3
1985	9,93	36,9	2012	11,09	42,6
1986	9,97	36,9	2013	10,95	42,9
1987	10,00	37,1	2014	10,90	43,1

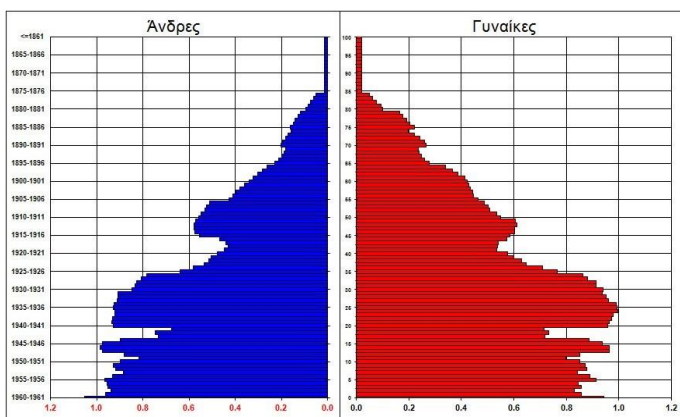
Πίνακας 3: Ελλάδα, κατανομή του πληθυσμού σε μεγάλες ηλικιακές ομάδες (%)

	0-14	15-64	65+	85+		0-14	15-64	65+	85+
1961	26,2%	65,5%	8,3%	0,6%	1988	20,3%	66,2%	13,4%	1,1%
1962	25,8%	65,7%	8,5%	0,6%	1989	19,8%	66,6%	13,6%	1,2%
1963	25,6%	65,7%	8,7%	0,5%	1990	19,3%	66,9%	13,8%	1,2%
1964	25,6%	65,5%	8,9%	0,5%	1991	19,0%	67,1%	14,0%	1,2%
1965	25,6%	65,4%	9,0%	0,5%	1992	18,6%	67,2%	14,3%	1,2%
1966	25,4%	65,4%	9,2%	0,5%	1993	18,2%	67,3%	14,6%	1,2%
1967	25,3%	65,3%	9,4%	0,5%	1994	17,8%	67,4%	14,8%	1,3%
1968	25,2%	65,2%	9,6%	0,5%	1995	17,4%	67,5%	15,1%	1,3%
1969	25,1%	65,0%	9,9%	0,5%	1996	17,0%	67,6%	15,4%	1,3%
1970	24,6%	64,3%	11,1%	0,8%	1997	16,6%	67,7%	15,7%	1,3%
1971	24,5%	64,1%	11,4%	0,8%	1998	16,1%	67,8%	16,0%	1,3%
1972	24,7%	63,9%	11,4%	0,9%	1999	15,7%	67,9%	16,3%	1,3%
1973	24,4%	63,9%	11,7%	0,9%	2000	15,3%	68,0%	16,6%	1,3%
1974	24,2%	63,8%	12,0%	0,9%	2001	15,3%	67,4%	17,2%	1,5%
1975	23,9%	63,9%	12,2%	0,9%	2002	15,2%	67,2%	17,6%	1,5%
1976	23,7%	63,9%	12,4%	0,9%	2003	15,0%	67,1%	17,9%	1,5%
1977	23,6%	63,8%	12,7%	0,9%	2004	14,9%	67,0%	18,1%	1,5%
1978	23,4%	63,7%	12,9%	0,9%	2005	14,7%	66,9%	18,4%	1,6%
1979	23,2%	63,8%	13,0%	0,9%	2006	14,6%	66,8%	18,5%	1,6%
1980	22,8%	64,0%	13,1%	0,9%	2007	14,6%	66,8%	18,6%	1,7%
1981	22,4%	64,4%	13,2%	0,9%	2008	14,6%	66,8%	18,7%	1,8%
1982	22,0%	64,7%	13,3%	0,9%	2009	14,6%	66,6%	18,8%	1,8%
1983	21,6%	65,1%	13,3%	0,9%	2010	14,6%	66,3%	19,1%	2,0%
1984	21,3%	65,4%	13,3%	0,9%	2011	14,6%	65,9%	19,5%	2,1%
1985	20,9%	65,7%	13,4%	0,9%	2012	14,7%	65,4%	19,9%	2,3%
1986	21,2%	65,6%	13,2%	1,1%	2013	14,7%	65,0%	20,3%	2,5%
1987	20,8%	65,9%	13,3%	1,1%	2014	14,7	64,8%	20,5%	2,6%

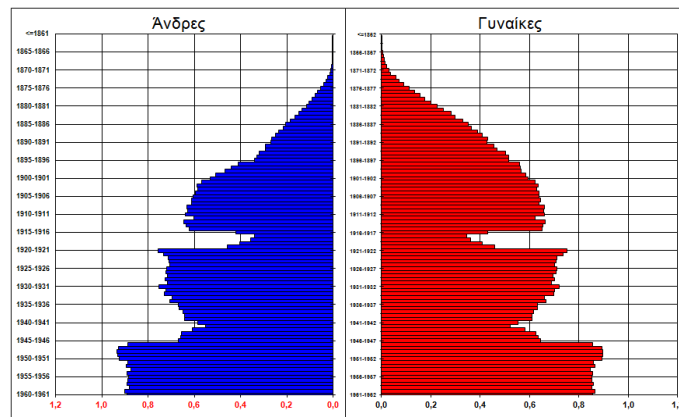
Πίνακας 4: Ελλάδα, γεννήσεις, 1951-2013

	Γεννήσεις		Γεννήσεις
1951	155422	1983	132608
1952	149637	1984	125724
1953	143765	1985	116481
1954	151892	1986	112810
1955	154263	1987	106392
1956	158203	1988	107505
1957	155940	1989	101657
1958	155359	1990	102229
1959	160199	1991	102620
1960	157239	1992	104081
1961	150716	1993	101799
1962	152158	1994	103763
1963	148249	1995	101495
1964	153109	1996	100718
1965	151448	1997	102038
1966	154613	1998	100894
1967	162839	1999	100643
1968	160338	2000	103267
1969	154077	2001	102282
1970	144928	2002	103569
1971	141126	2003	104420
1972	140891	2004	105655
1973	137526	2005	107545
1974	144069	2006	112042
1975	142273	2007	111926
1976	146566	2008	118302
1977	143739	2009	117933
1978	146588	2010	114766
1979	147965	2011	106428
1980	148134	2012	100371
1981	140953	2013	94134
1982	137275		

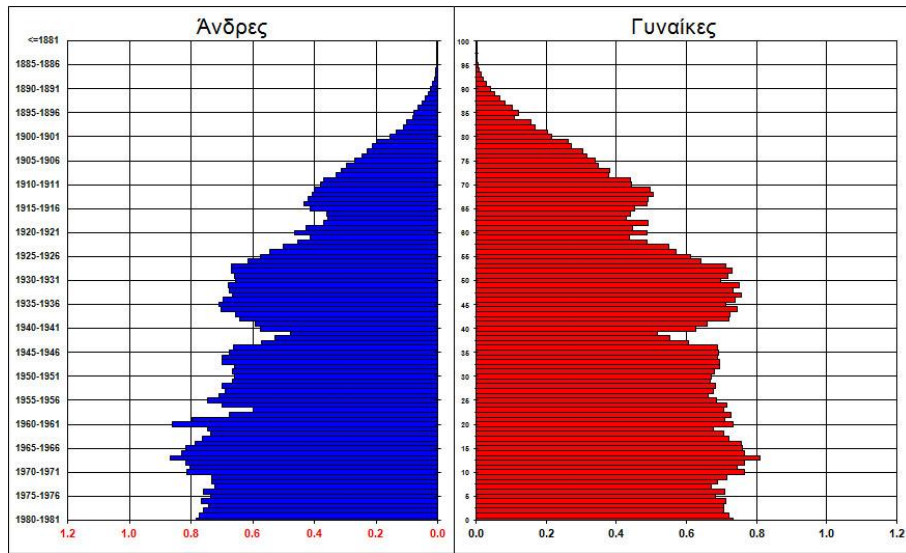
Γράφημα 1: Η πυραμίδα του πληθυσμού της Ελλάδας το 1961 (ο/οο)

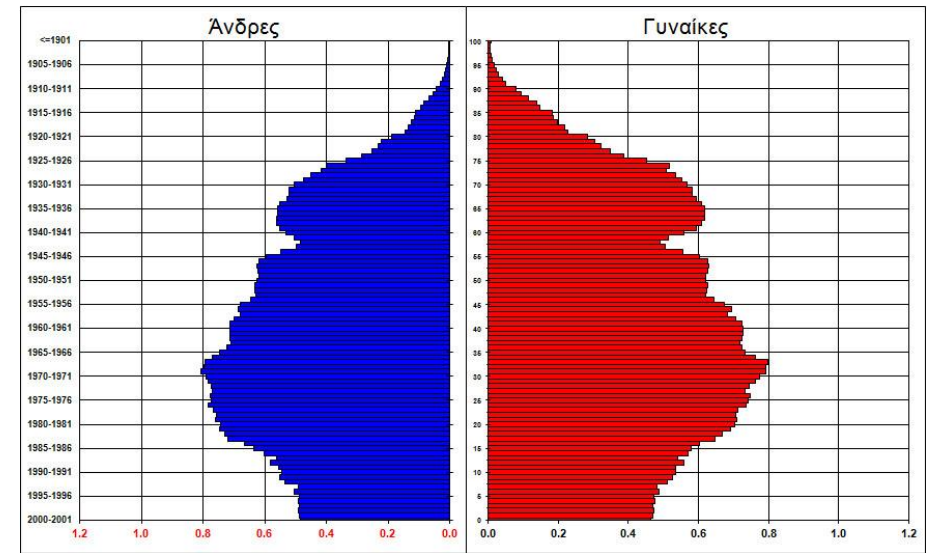
Γράφημα 1bis: Η πυραμίδα του πληθυσμού της Γαλλίας το 1961 (ο/οο)

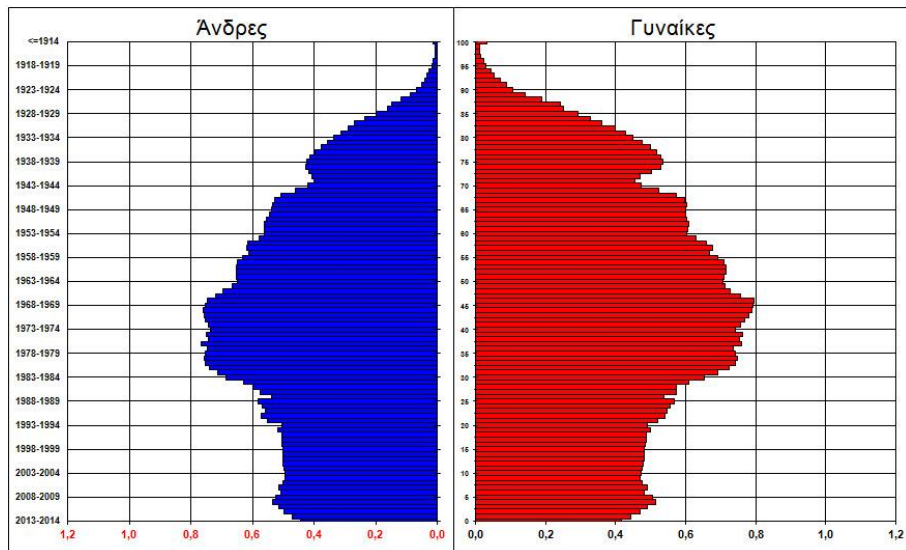
Γράφημα 2: Η πυραμίδα του πληθυσμού της Ελλάδας το 1981 (ο/οο)

Γράφημα 3: Η πυραμίδα του πληθυσμού της Ελλάδας το 2001 (ο/οο)

Γράφημα 4: Η πυραμίδα του πληθυσμού της Ελλάδας το 2014 (ο/οο)

Γράφημα 4: Η πυραμίδα του πληθυσμού της Ελλάδας το 2020 (ο/οο), Προβολή πληθυσμού EUROSTAT, Βασικό Σενάριο.

